

Studia Biblica Slovaca

Ročník 6

2014

Číslo 1

Offprint

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník VI (2014), číslo 1

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Juraj FENÍK (Košice) – Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Košice) – Jozef JANKOVIČ (Bratislava) – Róbert LAPKO (Košice) – Libor MAREK (Roma, I) – Milan SOVA (Bratislava) – Peter ŠOLTÉS (Oestrich-Winkel, D) – Jozef TIŇO (Bratislava) – František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) – Pavel VILHAN (Badín) – Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Výkonný redaktor: Martina Korytiaková

Jazyková úprava: Anna Viglašová

Obálka: Michal Martinka

Na príprave publikácie sa podieľali aj Sinéad Martin a Milan Tomaga.

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries: Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 26 02, redakcia@biblica.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@gmail.com.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe (najlepšie pripojeným dokumentom e-mailu), podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word (formát A4, typ písma Times New Roman, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu ako v programe BibleWorks, tak upresniť aké, prípadne preposlať používaný font spolu s príspevkom. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov a jeho anglickou verzou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine a angličtine, zoznamom bibliografie podľa bibliografického štýlu a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Viac na www.biblica.sk.

Objednávky môžete posilať na mailovú adresu vydavateľa (kniznica@frth.uniba.sk), redakcie (redakcia@biblica.sk) alebo knižnice Kňazského seminára sv. Františka Xaverského v Badíne (kniznica@xaver.sk).

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 6/2014.

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Večné Dávidove protirečenia

Prípad v 2 Sam 24,1-25

Federico Giuntoli

Na úvod

Písomná tradícia Izraela, podobne ako aj tá neskoršia židovská, často trvala na predstavení postavy Dávida ako človeka mnohých tvári a početných protirečení¹. Slovo „tvár“ (פְּנִיּוֹת) je v hebrejčine vyjadrené plurálom; človek tiež často má viac než jednu tvár. Dlhá biblická narácia totiž (od 1 Sam 16, cez celé 2 Sam, až po 1 Kr 2) umožnila narátorom Izraela široký rozvoj jeho osobnosti. Malý a pokorný pastier milého mladického výzoru, zamestnaný pri otcovských stádach (porov. 1 Sam 16,11-12; 17,14-15), z ktorého vystupovania nič nenažnačovalo jeho budúce kráľovské vyvolenie (porov. 16,6-7), alebo nevinný a šikovný hudobný terapeut, povolaný, aby upokojoval násilné paranoidné psychózy svojho vlastného melancholického vládcu (porov. 16,16.18.23), ktorý, na rozdiel od svojho nástupcu, disponoval mocou a fyzickou silou (porov. 9,2). Toto všetko sa dá ťažko zlúčiť s pomstychtivým a podlým monarchom, ktorý posielal na smrť nevinného, aby zakryl hanebnosť vlastného pochybenia (porov. 2 Sam 11,1-17.25), alebo s otcom, ktorý je stratený a bezmocný pred úskokmi, ktoré jeho vlastní synovia zosnovali a prepočítali s určitosťou a s jasným vedomím, okrem toho zlyhal a bol frustrovaný

---

* Z talianskeho nepublikovaného originálu preložil Milan Tomaga.

¹ Mimočodom, iba pre dostatočne zrejmy príklad tejto tendencie stavať silne proti sebe úsudky o postave Dávida je veľavravné i to, že dve štúdie, ktoré vyšli takmer súčasne, sa k problematike vyjadrujú s očividnou opozíciou: porov. MCKENZIE, *The Old Testament*, 222, ktorý označuje Dávida ako „bloodthirsty oversexed bandit“, t. j. „krvilačný hypersexuálny bandita“, a TERRIEN, *The Elusive Presence*, 282, ktorý ho charakterizuje v úplne iných farbách: „the purity of David’s faith assumed a quality of elegance which has often gone unnoticed in modern times“, „čistota Dávidovej viery nadobúda kvalitu elegancie, ktorá v moderných časoch často zostala nepovšimnutá“. K takémuto stretnutiu pozícií vid’ BRUEGGEMANN, *David’s Truth*, 4.

v autorite a v uplatňovaní spravodlivosti pre nich (porov. 13,1-18.21.23-29.39; 14,1; 15,7-12; 1 Kr 1,5-6).

Mnohoraké Dávidove tváre

Keď nad tým komplexne uvažujeme, zisťujeme, že mnohé aspekty a povahové sklony tejto osobnosti sú naozaj dvojznačné a zložité. V tejto postave – prvej spomenutej v NZ po Ježišovi Kristovi (porov. Mt 1,1), sa striedajú svetlá a tieň natoľko, že sa dá z nej urobiť postava jednoznačne komplexná a „zaokrúhlená na všetko“, ikona neľútostná a podobná meniacej sa a dvojznačnej prirodzenosti človeka. V Dávidovi je rozhodne hutná a spleťtá osnova situácií, ktoré v rozprávanom príbehu nasledujú po sebe, takže tu existujú súčasne priradenia, ktoré škrípu a sú medzi sebou ťažko zmieriteľné.

K vernému Šaulovmu zbrojnošovi (porov. 1 Sam 16,21), alebo jeho hrdinskému veliteľovi tisícok (porov. 18,13), sa pridružuje bandita a náčelník zbojníkov bez škrupúl (porov. 22,2; 25,13; 27,8-11) alebo utečenec prefikane pripravený predstierať bláznovstvo a demenciu kvôli sebaobrane (porov. 21,13-16). Mladému vojakovi, bystrému, nebojácnemu a neznalému akéhokoľvek *klišé* vojenského umenia (porov. 17,25-27.30.32.38-40) alebo horlivému bojovníkovi dôverujúcemu v Božiu silu a pomoc (porov. 17,37.45-47; 2 Sam 15,24-26) robia tandem oportunistický kráľ, ktorý s bázňou dodržiava odstup pred prísny a neústupným Bohom (porov. 6,6-10.12) alebo pragmatický panovník kalkulujúci pred Bohom, od ktorého treba žiadať milosť (porov. 12,21-23). K vojakovi otvorene si vedomému nízkości svojho stavu a svojej úlohy (porov. 1 Sam 18,17-18.22-23), k bojovníkovi poslušnému Božej vôli (porov. 23,2.4.9-12; 30,7-8; 2 Sam 2,1; 5,19.23-25; 16,5-13; 21,1) alebo k vojakovi s hlbokým rešpektom pred vládcom, ktorý nespravodlivo číha na jeho život (porov. 1 Sam 24,5-13; 26,9.11.23; 2 Sam 1,13-16), sa stavajú proti dvojznačnosť ozbrojeného muža, ktorý sa stáva spojencom najúhlavnejšieho nepriateľa svojho ľudu (porov. 1 Sam 27,1-7.12; 28,1-2; 29,6-11), či slabosť a nemohúcnosť monarchu, ktorého vôľa a impérium sú zatláčané svojvoľnými a osobnými rozhodnutiami jeho poddaných (porov. 2 Sam 3,39; 15,13-14.30), alebo tragickosť kráľa udalosťami vedeného ku konaniu prispôbenému nálade alebo rade svojich podriadených (porov. 12,26-31; 14,22[.24.32-33]; 18,2-4; 19,6-9). Panovníkovi, ktorý bez zábran ukazuje svoj entuziazmus (porov. 6,14.21-22) a svoju štedrosť (porov. 2 Sam 7; 23,15-17) voči Pánovi, úspešnému vojakovi (porov. 2 Sam 8) alebo vládcovi vernému a lojálnemu voči voľakedy odprisahanému

priateľstvu (porov. 1 Sam 18,1.3), nikdy nezabudnutému napriek plynutiu času a udalostí (porov. 2 Sam 9), odpovedajú dramatický a tragický monarcha, ktorého poddaní, veriac, že sa mu zapáčia, v skutočnosti iba provokujú jeho hlbokú horkosť a trpené protivenstvo (porov. 1,9-12 [; 4,10]; 4,2.5-12; 18,31-19,5 [; 19,7a]), či podvedený vládca neschopný odhaliť lož (porov. 16,1-4 [19,25-31]) alebo kráľ, ktorého neposlúchajú a aj napomínajú (porov. 3,23-27; 18,5.14-15.17.32; 19,14; 20,10-11.23). K veriacemu bezbrannému a odovzdanému pred spravodlivým súdom, obvinenému Pánom a jeho prorokom (porov. 12,1-14; 16,5-13) alebo k veriacemu dôverujúcemu v pomoc jeho Boha (porov. 1 Sam 30,6; 2 Sam 15,25-26; 16,5-13) a ním podporovanému (porov. 5,10.12; 7,9), sa stavajú do protikladu monarcha uzavretý v sláve vlastného kráľovstva, vzdialený od povinností vyplývajúcich z jeho hodnosti, spohodlnený vo svojej nečinnosti (porov. 11,1-2[.11]) a následkom toho zodpovedný za budúcu krízu svojho kráľovstva (porov. 12,9-12; porov. však aj v. 13) alebo vojvodca, ktorý pasívne vidí druhých, ako odpovedajú na otázky adresované priamo a explicitne jemu (porov. 19,42-44). Spravodlivému veliteľovi (porov. 1 Sam 30,21-25), veľkodušnému kráľovi (porov. 2 Sam 19,17-24.25-31) alebo skúsenému stratégovi (porov. 15,32-37), kontruje kráľ, u ktorého staroba je zdrojom ani nie múdrosti a dôvtipu, ale skôr slabosti a neschopnosti udržať ďaleko od vlastného kráľovstva intrigy a konšpirácie aj zo strany tých, čo sú mu naj dôvernejší a najbližší (porov. 1 Kr 1,11-21.22-27).

Už pri uvažovaní nad týmito nespočetnými a nezlučiteľnými príkladmi sa komplexnosť, protirečivosť, nepostihnuteľnosť a ťažkosť preniknúť do akejkoľvek striktnej a upravenej schémy v prípade takej osobnosti ukazujú v celej svojej tragickosti a rozporuplnej opozícii. V tomto zmysle možno s určitým stupňom istoty tvrdiť, že celá existencia Dávida sa pohybuje práve na kontraste, niekedy implicitnom a zahalenom, niekedy otvorenom a očividnom, v odovzdaní, zdôverení sa a oddanosti voči Pánovi a voči vlastnému kráľovstvu, ale aj v kalkulácii, machináciách a záujmoch namierených proti všetkým a v opovrhnutí všetkým.

Dávidove počítanie a upustenie od neho v 2 Sam 24,1-25

Popri početných a synteticky už spomenutých epizódach je tu jedna, ktorá je nasiaknutá osobitným významom, pokiaľ ide o to dvojznačné a kontrastné napätie, s ktorým sa stretávame pri charakteristike tejto osobnosti. Ide o udalosti vyrozprávané v poslednej kapitole Druhej knihy Samuelovej, teda v onej sekcii „dodatku“ k celej knihe (porov. kap. 21–24), v ktorom sú zhromaždené textové materiály rôzneho pôvodu a s rozmanitým chápaním. Vložením takých kapitol sa vskutku preruší narácia venovaná prevažne intrigám ohľadom nástupníctva na Dávidov trón, ktorá bola uvedená v kap. 9 tej istej knihy, aby odbočila k iným témam a k iným udalostiam. Keď už bude ukončená expozícia spomínaných „doplňkových“ materiálov, táto narácia nájde svoje zvyčajné pokračovanie v 1 Kr 1, aby sa uzavrela po vyvolení Šalamúna, Dávidovho syna a jeho legitímneho nástupcu, v 2,46².

1 Kontextualizácia úryvku

Epizóda sa otvára nespresneným motívom „hnevu“ (אף) zo strany Pána, ktorý „pokračuje“ (יסף) vo „vzplanutí“ (חרה) proti ľudu Izraela (porov. 2 Sam 24,1). Už táto neurčitosť kontextu a predpokladov upozorňuje, že epizóda ako celok je naratívne odtrhnutá od normálnej continuity, kde sú za sebou udalosti celého príbehu, a prispieva k jeho kontextualizácii práve medzi jeho „doplňkovými“ materiálmi³.

² Tak ako vypočítanie správcov Dávidovho kráľovstva v 2 Sam 8,15-18 uzatvára sekciu o tom, čo Dávid podnikol ako kráľ zjednoteného kráľovstva Izraela, dovoliť tak otvorenie novej jednotky venovanej prevažne práve epizódam viažucim sa na nástupníctvo na trón (porov. 9,1), koniec zoznamu veľkých úradníkov Dávidovho dvora (porov. 20,23-26) napomáha vsunutiu spomínaných doplnkových materiálov.

³ Komentátori tohto úryvku sa z viacerých strán snažili zviazať prítomnú epizódu s tou vyrozprávanou v 2 Sam 21,1-14, čo je ďalšia epizóda „Božieho hnevu“ (porov. najmä vv. 1.14b), stále umiestnená vo vnútri tohto „dodatku“ k celej knihe. Použité sloveso „pokračovať“, ako ho nachádzame v 24,1, by podnecovalo myslieť na túto tematickú závislosť, a to až natoľko, že niektorých viedla k predpokladu pôvodnej juxtapozície dvoch príbehov (a teda bez „prerušenia“ textových materiálov, ktoré aktuálne idú od 2 Sam 21,15* k 23,39*): porov. najmä medzi staršími autormi, THENIUS, *Bücher Samuels*, 255; WELLHAUSEN, *Bücher Samuelis*, 216-217; BUDDE, *Bücher Samuel*, 327-328; porov. aj HERTZBERG, *Samuelbücher*, 338-339. Iné stanovisko vid' medzi neskoršími: FUSS, *II Samuel 24*, 146-149; MCCARTER, *II Samuel*, 509, 516-517; ANDERSON, *2 Samuel*, 281-282;

2 Sčítanie Izraela a Dávidova „kalkulácia“

V danej epizóde sa Boží hnev prejavuje v nemotivovanom „podnietení“ (סוּת⁴) Dávida, aby „urobil sčítanie“ (מְנַה) všetkého ľudu Izraela a Judska (porov. v. 1). Paralelné rozprávanie v 1 Krn 21,1-30, práve kvôli vyhnutiu sa škandálu hnev-livého Boha, ktorý podnecuje k zlu a potom trestá kvôli konaniu na impulz jeho nevyhnutného podnietenia (porov. 2 Sam 24,1-2.4.11-13), uvedie postavu satana: to od neho pochádza opozícia voči Izraelu a následné povzbudenie uskutočniť sčítanie⁵.

Skutok sčítania ľudu je vo svätých spisoch Izraela predstavený nie vždy jednoznačným spôsobom. Takýto druh skutku – nariadený raz Mojžišom (a Áronom) na príkaz JHWH (porov. [Ex 38,25-26;] Nm 1,3.19.44; 3,15-16.39.40.42; 4,29.34.46.49; 26,4), raz práve Dávidom (porov. 2 Sam 24,1-10; 1 Krn 21,1-17; 23,27; 27,23-24), raz Šalamúnom (porov. 2 Krn 2,16), raz Jozaťatom (porov. 2 Krn 17,14), raz Amasiášom (porov. 2 Krn 25,5), raz Oziášom (porov. 2 Krn 26,11), raz Nehemiášom (porov. Neh 7,5)⁶ – sa môže podľa tradícií a ideológií podliehajúcich písanému textu podávať v lektúrach, ktoré sú niekedy nesúladne.

Stanovenie sčítania celej populácie nejakého kráľovstva – a teda aj možnosť poznania numerického počtu ľudu s veľmi dobrou približnou hodnotou a snáď aj jeho relatívneho teritoriálneho presunu – mohlo zo strany „vládnucej triedy“ – kráľa na prvom mieste – napomáhať možnosť preverenia a

CAQUOT – DE ROBERT, *Les livres de Samuel*, 631-632. Predsa však nesmieme vylúčiť, že samotný v. 1* bol sčasti redakčne modifikovaný (porov. pozn. 5).

⁴ Aj v jednom hypotetickom prehovore v 1 Sam 26,19 nachádzame možnosť, že Boh „podnecuje“ (סוּת) niekoho, aby urobil niečo *proti* druhým (v skutkovej povahe, Šaul *proti* Dávidovi): „vôňa obety“ by sa v tom prípade zdala podmienkou, aby božstvo upustilo od toho zámeru.

⁵ V skutočnosti by nemalo byť apriórne vylúčené, že aktuálny text 2 Sam 24,1-25 by bol výsledkom rôznych prepracovaní redakčného pôvodu, v dôsledku ktorých došlo k vytvoreniu malých napätí alebo nesúladov v terajšom kánonickom texte. Pre *status quaestionis* v tomto prípade, porov. MCCARTER, *II Samuel*, 514-516, 518; ANDERSON, *2 Samuel*, 282-284; CAQUOT – DE ROBERT, *Samuel*, 631 pozn. 1. Opačný postoj nachádzame v nedávnom komentári, ktorý je inšpirovaný synchronicky, veľmi vyvážený a pozorný voči literárnej a naratívnej stavbe celej knihy, vid' MORRISON, *2 Samuel*.

⁶ Spomeňme aj novozákonné sčítanie ľudu nariadené cisárom Augustom (porov. Lk 2,1-5) a to, ktoré sa spomína v Sk 5,37.

následného sprísnenia alebo aspoň reorganizácie poplatkového nátlaku, zdanení a uvalení *pro capite*, ako aj – a to predovšetkým – zvýšiť vojenský nábor a brannú silu (porov. 2 Sam 24,9) s cieľom obrany proti hroziacim nebezpečenstvám alebo útoku v konfrontácii s nepriateľskými kráľovstvami vedúcimi vojnu⁷. Okrem toho, že s určitým stupňom pravdepodobnosti vyjadruje veľkosť a teda aj moc konkrétneho kráľovstva, sčítanie mohlo dať príležitosť znechuteným a nespokojným v populácii. Nie je totiž náhodou, že Dávidov rozkaz podniknúť sčítanie (porov. v. 2) nebol opísaný neutrálne, ale „proti“ ľudu (מִן־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: porov. v. 1b)⁸. Podľa uvedeného by muselo ísť o mapovanie a o starostlivý a detailný zber dát, a to natoľko, že vyžadoval časový úsek rovný celým deviatim mesiacom a dvadsiatim dňom (porov. v. 8b), s cieľom celkom pokryť naozaj širokú a dôležitú (idealizovanú) teritoriálnu rozlohu kráľovstva (porov. vv. 5-8a⁹). Osemstotisíc mužov schopných narábať s mečom v Izraeli¹⁰ a päť-

⁷ K tejto téme hovoria aj práce MENDENHALL, *The Census Lists*, najmä 53-54; BRIGHT, *The Organization*, najmä 198; CROSS, *Canaanite Myth*, 227, 240.

⁸ Mimochodom, v myslí sa vynára diskreditácia inštitúcie monarchie zo strany proroka Samuela, tak ako sa objavuje v 1 Sam 8,10-18. Samuel hovorí Izraelu, že kráľ „^{11b}vezme vašich synov, aby ich zadelil pre svoje vozy a pre svoje kone, nechá ich bežať pred svojim záprahom, ¹²urobí z nich tisícnikov a päťdesiatnikov, donúti ich orať svoje polia, žať svoje žatvy a strojiť zbrane pre jeho boje a výstroj pre jeho vozy. [...] ¹⁵Z vášho osiva a z vašich viníc vezme desiatky a dá ich svojim dvoranom a svojim služobníkom. [...] ¹⁷Uloží desiatok na vaše stáda a vy sami sa stanete jeho sluhami“.

⁹ Treba si všimnúť, že v paralelnej epizóde v 1 Krn 21,1-30 je úplne vynechaná akákoľvek geografická odvolávka (porov. v. 4).

¹⁰ Stojac na spresnení sčítaní uvedených v Ex 38,26; Nm 1,3.18.20.22.24.26. 28.30.32.34.36.38.40.42.45; 14,29; 26,4; 2 Krn 25,5, schopnosť „narábať s mečom“ musela znamenať dovŕšenie *dvadsiateho roku* veku. Ohľadom toho vid' aj priamu explicitáciu, ktorá sa nachádza v pasáži 1 Krn 27,23. Naproti tomu podľa Nm 3,15.22. 28.34.39; 26,62 sčítanie synov Léviho, levitov, by sa muselo podniknúť počnúc od dovŕšenia prvého mesiaca od narodenia. Aj sčítanie všetkých izraelských prvorođených muselo byť od prvého mesiaca života (porov. Nm 3,40.43). Podľa Nm 4,3.23.30.35.39.43.47 (porov. aj 1 Krn 23,3) však u levitov z potomstva Kaáta, Merariho a Gersona, synov Léviho, boli registrovaní iba tí, ktorých vek bol medzi tridsiatym a päťdesiatym rokom života. Protikladne, podľa 2 Krn 31,17, aj leviti boli spočítaní od dvadsiatich rokov nahor (2 Krn 31,16 hovorí aj o registrácii počnúc od troch rokov).

stotisíc v Judsku (porov. v. 9), čo je celok, ktorý sa spolu rovná jednému miliónu a tristotisíc jednotkám: taká je abnormálnosť konečného výpočtu¹¹.

Prečo si Dávid po uskutočnení sčítania uvedomí chybu, do ktorej upadol („Veľmi som zhrešil tým, čo som urobil! Prosím ťa, Pane: odním vinu svojho služobníka, lebo som sa dopustil veľkej hlúposti!“; v. 10b)? Predtým sa ukázal neústupný vo svojom zámere a hluchý voči pokusom Joaba, veliteľa svojho vojska, odhovoriť ho od podniknutia takeého skutku (porov. vv. 3-4a). Text sa voči tomu stavia veľmi zdráhavo a nevšímavo. Vo vnútri paralelného rozprávania o Dávidovom sčítaní, tak ako je podané v 1 Krn 21,1-30, sa vv. 6-7 javia ako pridané kvôli súhre s koncom v. 9 epizódy 2 Sam 24: „Medzi nimi [teda medzi sčítanými] Joab nesčítal levitov ani Benjamínov kmeň, lebo kráľov rozkaz sa mu zdal ohavnosťou. Skutok sa zošklivil v očiach Boha, ktorý preto ranil Izrael.“ Takéto textové doplnenie sa teda javí ako vôľa kronistického autora objasniť a vyložiť záhadnú a nevysvetlenú Dávidovu ľútosť rezonujúcu v 24,10 (porov. aj 1 Krn 21,8¹²).

Hovoriť v starozákonnom svete o sčítaní často znamenalo aj vstúpiť do stretu so svetom posvätna, najmä s kategóriami „čistého“ a „nečistého“, ktoré zaberali veľkú časť v kultovom zákonodarstve Izraela.

---

¹¹ S podobným číslom by sa *celková* populácia musela prehnane odhadovať na nesmierne číslo, asi päť miliónov jednotiek. Podľa paralelnej epizódy rozprávanej v 1 Krn 21,1-30 by bol súčet ešte väčší: milión a stotisíc mužov v Izraeli a štyristosedemdesiatstotisíc v Judsku (porov. v. 5), čo sa rovná celku o milión päťstosedemdesiatstotisíc jednotkách. V Šaulových časoch zasa, v 1Sam 11,8, bol bojaschopný ľud spočítaný na tristotisíc jednotiek pre Izrael a na tridsaťtisíc pre Júdu. Naproti tomu podľa sčítania v Nm 1,1-3 Izraeliti, ktorí prišli k úpätiu Sinaja v prvý deň druhého mesiaca druhého roku od východu z egyptskej zeme, dosahovali súčet šesťstotisíc päťstopäťdesiat (porov. Nm 1,46; 2,32), zatiaľ čo súčet novej generácie Izraelitov, po smrti tých, čo vyšli z Egypta podľa Nm 26,1-4, bol šesťstojedentisíc sedemstotridať (porov. Nm 26,51). Vo všetkých prípadoch, tieto numerické súčty musia byť interpretované ako chcene (a doslova) prehnané.

¹² V rozprávaní Kronistu sa okrem iného spomína aj to ako Joab, podniknúc sčítanie, avšak bez toho, aby ho dokončil, spôsobil rozpútanie *hnevu* na Izrael (porov. 1 Krn 27,24).

Podľa textu, akým je napríklad Ex 30,11-16, sa v Izraeli muselo považovať za bežné platiť „uzmierujúce výkupné“ (כפר; porov. vv. 12.15.16) za životy všetkých tých, ktorí podliehali sčítaniu:

¹¹Pán hovoril Mojžišovi a povedal mu: ¹²„Keď kvôli sčítaniu spočítaš Izraelitov jedného po jednom, pri uskutočnení sčítania každý jeden z nich zaplatí Pánovi výkupné (כפר) za svoj život, aby ich nezasiahla rana pri príležitosti ich sčítania. ¹³Ktokoľvek bude podliehať sčítaniu, zaplatí pol šekla, zodpovedajúceho šeklu svätyne, šekel o dvadsiatich ghera. Týchto pol šekla bude obetný dar odvedený na česť Pánovi. ¹⁴Každá osoba podliehajúca sčítaniu, od dvadsiatich rokov nahor, vyplatí obetný dar odvedený pre Pána. ¹⁵Bohatý nedá viac a chudobný nedá menej než pol šekla, pre zadosťučinenie obetnému daru odvedenému pre Pána ako výkupné (כפר) za vaše životy. ¹⁶Vezmeš peniaze na uzmierenie (כפר) získané od Izraelitov a použiješ ich na službu stánku zhromaždenia. Ony budú pre Izraelitov ako upomienka pred Pánom, na výkupné (כפר) za vaše životy.“¹³

Je príznačné, že význam vyjadrený koreňom כפר by tak bol v SZ všeobecne používaný na vyjadrenie „výkupného“ alebo „obradného očistenia“ následne po nejakom poškvvrnení, ku ktorému došlo tam, kde by sa naopak žiadala čistota a svätosť (porov. napr. Lv 4,20.26.31.35; 5,26; 12,8; 16,30; 19,22; Nm 15,28). V tomto svetle text Ex 30,11-16, keďže spája vykonanie sčítania s vykonaním očisťovania, potvrdzuje u tých, čo ho podstúpili, nevyhnutnosť byť „uzmierení“, „očistení“. Navyše texty ako Nm 8,19 a 17,11, vykresľujú prax očisťovania ako prostriedok na vzdialenie rán a pohrôm ľudu. Rany a pohromy mohli totiž v Izraeli vzniknúť v prípade prestúpenia (alebo nesplnenia) pravidiel čistoty. Potom vykúpenie za „pol šekla“ zavedené v Ex 30,11-

¹³ Za povšimnutie stojí aj to, čo sa tvrdí v Nm 31,48-50: veliteľia izraelského vojska po spočítaní svojich vojakov priniesli Pánovi obetné dary (קרבן) „kvôli splneniu uzmierujúceho obradu (כפר) za naše osoby pred Pánom“ (porov. v. 50b). Na potvrdenie toho by sa ešte mohlo citovať Nm 3,40-51; 8,14-22: od chvíle, keď sú synovia Léviho zasvätení Pánovi ako výkupné za izraelských prvorodených, nemajú títo žiadnu potrebu vykúpiť seba samých. Hoci zmeniac úplne kontext, v Nm 7,2 sa spomína, že náčelníci izraelských kmeňov, ktorí predsedali sčítaniu, priniesli obetný dar v čase, v ktorom Mojžiš ukončil stavanie Príbytku JHWH a zasvätil ho vedno so všetkým jeho náčiním a zariadením.

16 muselo byť považované za prevenciu proti porušeniu pravidiel čistoty spôsobenému skutkom sčítania¹⁴.

To, že by vykonanie sčítania ľudských životov malo byť v súlade s vykonaním očisťovania a vykúpenia, je napokon dosť zrejmé aj v niektorých textoch starovekého Blízkeho východu: napríklad v Mari (XVIII stor. pred Kr.), akkadský termín *tēbibtum*, ktorý má sám o sebe súvis so svetom kultového „očisťovania“, je použitý práve na vyjadrenie aktu ukončenia sčítania¹⁵, takisto ako tí, ktorí ho vykonávali boli (azda eufemisticky) nazývaní *ebbūtu*, „čistí“¹⁶. Tiež Titus Lívius (59 pred Kr. – 17 po Kr.), veľký historik Ríma, aby sme citovali jednoznačne neskorší prameň, vo svojich *Ab Urbe Condita Libri*, 1.44, udáva, že v VI. stor. pred Kr. kráľ Servius Tullius, šiesty kráľ Ríma, nariadil kultové uzmierenie na konci jedného sčítania pre vojenské účely¹⁷.

Vychádzajúc z týchto porovnaní, vykonanie sčítania populácie, ak nebolo nariadené samotným Bohom, malo súvis s istým druhom priestupku, a tým aj s nečistotou.

To, čo treba ešte dodať, je, že tak v Písme, ako vo všeobecnosti v staroveku, sčítanie je (ako sme videli) prevažne zamerané na spočítanie schopných „narábať mečom“, na bojaschopných, a teda na spoznanie vojenských síl, na ktoré sa možno spoľahnúť v prípade núdze alebo nebezpečenstva (porov. Nm 1,3.20.22.24.26.28.30.32.34.36.38.40.42.45; 2 Sam 24,9; 1 Krn 21,5; 2 Krn 25,5; 26,11). Takže vojenská služba s celým svetom, ktorý predstavovala, bola v Písmach Izraela nezriedka vo vzájomnom vplyve práve so sférou čistoty, a teda „svätosti“. Aby sme uviedli aspoň dva príklady: podľa Dt 23,10-15 táborisko, a teda miesto boja, muselo byť udržiavané rituálne čisté, tak ako aj vojenské osadenstvo, ktoré ho obývalo; alebo podľa Joz 7,13 sa bojovníci

¹⁴ Avšak vid' aj M. COHEN, II Sam 24, 23-25.

¹⁵ Porov. CAD T (zv. XVIII), 304. porov. aj KUPPER, Le Recensement, 99-110; KUPPER, *Les Nomades*, 23-29; SPEISER, Census and Ritual Expiation, 17-25 = *Oriental and Biblical Studies*, 171-176; MCCARTER, *II Samuel*, 513.

¹⁶ Porov. CAD E (zv. IV), 4.

¹⁷ K tomu vid' aj DIETERLE – MONSARRAT, *Famine, guerre et peste*, 210 n. 4. V myslí sa nám vynára dôvtipný výraz, ktorý použil J. A. Sanders ohľadom praxe sčítania, objavil sa pod heslom „Census“ v *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, I, 547: „ancient taboo of counting heads“, „starobylé tabu počítania hláv“. Porov. aj WEINFELD, *The Census in Mari*, 293-298.

museli „posvätiť“ pred zúčastnením sa boja (v skutkovej podstate, pred „prevzatím“ zasľúbenej zeme „do vlastníctva“)¹⁸.

Vo svetle tohto všetkého je snád' možné lepšie *domysliť si* dôvod „nebezpečnosti“ sčítania nariadeného Dávidom proti otvorenej nevôli Joaba, veliteľa jeho vojska (porov. 2 Sam 24,3-4a; porov. aj 1 Krn 21,6), a podobne tak aj dôvod jeho nevysvetlenej ľútosti (porov. 2 Sam 24,10; porov. aj 1 Krn 21,8): vyzerá to tak, že toto sčítanie ľudu postavilo ľud do situácie „nebezpečenstva“ tým, že (ako sme videli) malo blízky súvis so sférou posvätna, čistoty (porov. sčítania nariadené Bohom v Nm) a následne s náležitým „výkupným za životy“ spočítaných (porov. Ex 30,11-16): „Dávid, vidiac anjela, ktorý ranil ľud, povedal Pánovi: Ja som zhrešil, ja som konal zle; ale tieto ovce čo urobili? Tvoja ruka nech príde proti mne a proti domu môjho otca!“ (2 Sam 24,17; porov. aj 1 Krn 21,17).

V neposlednom rade vykonanie sčítania mohlo mať súvis práve s výzvou voči samotnému Bohu, ktorý jediný mohol poznať počet tých, ktorí mu patria, a „registrovať ich“, on jediný mohol napísať ich mená do svojej knihy a vytrieť ich („Ja vytriem zo svojej knihy toho, kto proti mne zhrešil“; porov. Ex 32,32-33; porov. aj Ž 69,29; 87,6; 139,16; Dan 12,1; Flp 4,3; Zjv 3,5; 13,8; 17,8; 20,15; 21,27). Ako upozornil proroka Samuela, Boh týmto spôsobom nie je viac *ten* kráľ Izraela (porov. 1 Sam 8,4-22, najmä v. 7): iní prevzali jeho miesto, nárokuje si aj právo na poznanie počtu obyvateľov jeho kráľovstva.

„«Pozri na nebo a spočítaj hviezdy, ak ich dokážeš spočítať!»; a dodal: «také bude tvoje potomstvo»“: takto Pán hovoril Abrahámovi (porov. Gn 15,5; porov. aj 22,17; 26,4; 32,13; Dt 1,10; 10,22; 28,62); „«Budem ti robiť dobre a urobím tvoje potomstvo také početné ako morský piesok, ktorý sa nedá spočítať»“: takto Boh hovoril Jakubovi (porov. Gn 32,13; porov. aj 22,17¹⁹). Teda jedine Pán môže mať nárok na poznanie nespočítateľnosti toho počtu. Napokon, nie je to skrze silu vozov, koní alebo silného vojska, že Boh dáva víťazstvo (porov. 1 Sam 14,6; Ž 20,8; Iz 31,1): sám Dávid bol toho žiariacim svedectvom vo svojom hrozivo nerovnom súboji s veľkým Goliášom (porov. 1 Sam 17,4-7.32-33.38-40.45.50-51).

¹⁸ K tomu porov. MCCARTER, *II Samuel*, 514.

¹⁹ Porov. aj Nm 23,10a: „Kto môže spočítať (מנה; to isté sloveso ako v 2 Sam 24,1) prach v Jakubovi? Alebo kto môže zrátať (מספר; to isté podstatné meno ako v 2 Sam 24,2) čo len štvrtinu Izraela?“.

Teda ešte raz sa do Dávidovho života vkradli kalkulácia, machinácia a prospech. Nechať „spočítať“ ľud bolo preňho vykonávaním kontroly, spoľahnutím sa len na zdroje svojho kráľovstva, ale aj „dotknutím sa“ *toho* ľudu alebo „pokladu“ a vlastníctva výlučne Božieho (porov. Lv 26,12). Zdá sa, akoby Dávid už viac nepotreboval viac svojho Pána, akoby už viac nepovažoval za nevyhnutné dôverovať svojmu Bohu ako v začiatkoch, keď ozbrojený iba prakom a piatimi riečnymi okruhliakmi (porov. 1 Sam 17,40) porazil obra. Už sa stal mocnejším kráľom. A môže konať sám.

3 Dávidova ľútosť a jeho „kalkulované odovzdanie sa“

Ale Dávidove srdce sa nepoddá pragmatickej rozhodnosti jeho intelektu: keď aj za cenu dlhého čakania spoznal (porov. 2 Sam 24,8), čo túžil vedieť (porov. v. 9), uistený v ambícii a sebestačnosti vlastnej veľkosti tak, ako v záľube a pýche z vlastnej moci (porov. vv. 5-8a), pocit nečakanej neistoty a desivého útlaku prevýšil jasné panovanie nad jeho vôľou (porov. vv. 2-4): „Ale potom, ako spočítal ľud, Dávidove srdce *sa zachvelo*“ (v. 10a). Iba jedno sloveso (פָּחַד) na vyjadrenie radikálnej revolúcie v kráľovom bytí: spočítanie, s neutržateľnou rozhodnosťou, začínalo ustupovať odovzdaniu sa.

Tiež roky dozadu Dávid zakúsil aspoň jeden raz ten istý pocit výčitky zmiešaný s previnením, ktorý prenikal cez telo až do najskrytejšieho vnútra, a aj vtedy úplne spontánne, bez toho, aby mu nejaký prorok adresoval svoje pokarhanie alebo aby ako napomenutie za chybu zasiahlo nejaké videnie²⁰. Ide o epizódu vyrozprávanú v 1 Sam 24, vtedy, keď Dávid, utečenec pred Šaulom, ktorý mu chorobne a bez príčiny číhal na život, nepozorovane odrezal okraj zo samého kráľovho plášťa ako dôkaz svojej vernosti, keďže si zvolil nevyužiť ľahkú príležitosť zabiť ho: „Dávidovi mužovia mu povedali: «Hľa deň, v ktorom ti Pán hovorí: ‚Pozri, dávam ti do rúk tvojho nepriateľa: zaobchod' s ním, ako chceš‘». Dávid sa zdvihol a odrezal okraj Šaulovho plášťa, bez toho, aby si to všimol“ (1 Sam 24,5). Aj pri tejto príležitosti bol Dávid pritlačený výčitkou, že podnikol taký skutok, neškodný, ale predsa za kráľovým chrbtom a na jeho

²⁰ Mimo chodom, pamätajme, že Dávid je „donútený“ pripustiť vlastné previnenie s Betsabe (porov. 2 Sam 11,1-5) proti jej manželovi, Uriášovi (porov. vv. 6-17) iba *po* priamom obvinení od proroka Nátana (porov. 12,7-13). Takisto sa stalo Šaulovi *po* rozsudku, ktorý mu adresoval prorok Samuel v mene Boha (porov. 1 Sam 15).

potupu: „⁶Ale hľa, po vykonaní tohto sa Dávidovo srdce *zachvelo* (דָּוִד) kvôli odrezaniu okraja Šaulovho plášťa. ⁷Potom povedal svojim mužom: «Nech ma Pán chráni od urobenia podobnej veci svojmu pánovi, Pánovmu zasvätenému, žeby som vystrel naňho ruku, lebo je to Pánov zasvätený»“ (vv. 6-7). Podobne, aj v tomto prípade Dávid zbadá, že zašiel príliš ďaleko, že sa príliš odvážil, že nejakým spôsobom využil vo svoj prospech „Božie vlastníctvo“, jeho vyvoleného (porov. vv. 5-13; 26,9.11.23; 2 Sam 1,13-16). A reakcia bola vcelku taká istá ako tá vyjadrená v 2 Sam 24,10a²¹.

Je to v tomto bode, keď prísny Boží hlas cez proroka Gada²², vidca, dôjde k Dávidovi (porov. v. 11). Slovo, ktoré Pán ide vyhlásiť svojmu vyvolenému, je rozhodne svojské: „¹²«Chod' zvestovať Dávidovi: Takto hovorí Pán: ‚Predkladám ti tri veci: vyber si z nich jednu a tú ti urobím‘». ¹³Gad teda prišiel k Dávidovi, zvestoval mu to a povedal: «Chceš aby prišlo sedem²³ rokov hladu v tvojej zemi alebo tri mesiace úteku pred nepriateľom, ktorý ťa prenasleduje, alebo tri dni moru v tvojej zemi²⁴? Teraz rozmýšľaj a hľad', čo mám zvestovať tomu, kto ma poslal»“ (vv. 12-13). Dávid je zvláštne postavený pred možnosť: bude to on sám, kto musí vybrať druh trestu na pretrpenie: hlad, útek, alebo mor.

„Dávid odpovedal Gadovi: «Som vo veľkej úzkosti²⁵! Nech teda padneme do Pánových rúk, lebo jeho milosrdenstvo je veľké, ale nech nepadnem do

²¹ Pre nedávnú štúdiu podstatného mena „srdce“ (לֵב), niekedy chápaného v zmysle „svedomia“, viď B. ŠTRBA, Termín „srdce“, 136, 138.

²² V knihách Samuelových nasledujú za sebou traja proroci: Samuel, Nátan a práve Gad, a každému z nich bude „Pánovo slovo“ adresované explicitne iba jeden raz: Samuel ho dostane v 1 Sam 15,10; Nátan v 2 Sam 7,4 a Gad práve v tejto epizóde, v 2 Sam 24,11.

²³ Pre paralelné rozprávanie v 1 Krn 21,12 by roky hladu boli „tri“ tak ako pre grécky preklad Septuaginty (porov. aj 2 Sam 21,1). Týmto spôsobom sa v tej istej číselnej hodnote harmonizuje prvá možnosť trestu s ďalšími dvoma. Lekcia v 2 Sam 24,13 sa zasa objavuje v dosť zaužívanom stereotype, kde sa rana hladu priraduje k času „siedmich rokov“ (porov. Gn 41,27.30.36.54; 2 Kr 8,1). Predsa len, v lektúre 2 Sam sa osobitne vytvára určité napätie pre nezrovnalosť medzi trvaním a intenzitou troch trestov: *sedem rokov hladu, tri mesiace úteku, tri dni moru*.

²⁴ K výskytu týchto troch pohrôm v tomto slede v textoch autorov klasiky porov. DUMÉZIL, *Mythe et épopée*, III, 354.

²⁵ Citoslovce vyrieknuté Dávidom – „Som vo veľkej úzkosti!“ (porov. aj 1 Krn 21,13) – doslova privoláva to, ktoré vyjadril Šaul vyvolanému duchu Samuela pred svojím posledným bojom proti Filištíncom (porov. 1 Sam 28,15), v ktorom mal nájsť smrť (porov. 1 Sam 31,3-6). Teda dvaja muži na konci svojich dní – aj Dávid, v čase rozprávania mal

rúk ľudí!»“ (v. 14). Dávid mal dobrý dôvod, keď sa chcel vyhnúť „rukám ľudí“, mysliac na „útek pred nepriateľom“ (porov. v. 13): mnohokrát vo svojej existencii bol toho korisťou. Už v začiatkoch jeho príbehu, ako bolo naznačené, bol znovu a znovu nútený utekať pred Šaulom, ktorý sa ako obeť svojich chorobných nálad tvrdošijne dožadoval jeho života (porov. 1 Sam 18,10–31,13). Ale aj neskôr, po jeho zvolení za kráľa spojeného kráľovstva Izraela a Judska, ho vidno donúteného zanechať kráľovské sídlo, aby sa dal na útek po nepríčetných rozmaroch syna Absolóna uzurpovať jeho trón (porov. 2 Sam 15,1–18,17). Výber teda ostal medzi siedmimi rokmi hladu a tromi dňami moru, teda, podľa jeho slov, v padnutí „do Pánových rúk“ (porov. v. 14).

Pri súvislom čítaní Dávidovho príbehu predsa neuniká pozornosť, že už v 2 Sam 21,1 Dávid a jeho ľud boli nútení pretrpieť na svojich územiach tri roky hladu, a to pre zmluvu, ktorú Šaul porušil proti Gabaonitom (porov. v. 2), hevejskej *enkláve* v lone Izraela, v platnosti už od čias Jozueho (porov. Joz 9,3–27; najmä vv. 19–20). Jedine za cenu životov siedmich mužov zo Šaulovho domu, ktorých bol Dávid nútený odovzdať samotným obyvateľom Gabaona (porov. 2 Sam 21,5–6), mohla rana dôjsť ku koncu (porov. v. 14b).

Vo svetle toho všetkého snáď lepšie chápeme dôvod Dávidovej odpovede: s nejasným odtienkom v hebrejskom texte („^{14b}«Nech teda padneme do Pánových rúk, lebo jeho milosrdenstvo je veľké, ale nech nepadnem do rúk ľudí!»). ^{15a}Takto Pán poslal mor na Izrael“; porov. 24,14b.15a). Rozhodná a jasná je však v gréckom texte Septuaginty, vďaka pridanej informácii na spôsob vysvetlenia, medzi koncom v. 14 a začiatkom v. 15: „^{14b}[...] Takto si Dávid vybral mor²⁶. ^{15a}A v dňoch zberu žatvy²⁷, Pán poslal mor na Izrael“ (porov. vv. 14b–15a). Teda v gréckej verzii sa oveľa zrejmejšie ako v tej hebrejskej objavuje Dávidovo veľmi jasné „kalkulované“ *zverenie sa*: ak totiž z jednej strany, z naratívneho uhlu pohľadu, pohroma moru bol jediný trest z troch návrhov, ktorý sa ešte len mal prejaviť, potom, na druhej strane, si Dávid týmto výberom nielenže ušetril hanbu z *d'alšieho* fiaska pred svojimi nepriateľmi (porov. „útek“), ale, vyhnúc sa aj hladu, ktorý už mimochodom

---

byť zakrátko mŕtvy (porov. 1 Kr 2,10) –, sú tu postavení jeden vedľa druhého; obaja jednotní v rovnakom vyjadrení úzkosti, predsa však dobre oddelení posledným ortieľom: smrť pre Šaula, pred Bohom hluchým na jeho plač; vyriešenie konfliktu pre Dávida, pred Bohom pripraveným vypočuť (porov. 2 Sam 24,25b).

²⁶ Doslova: „smrť“.

²⁷ Porov. aj 2 Sam 21,9b.

zakúsil, ako sme videli, mohol tiež zachrániť spomínaný „zber žatvy“ na tento a na nasledujúce roky.

Jednako v aktuálnom kánonickom texte toto zverenie sa Pánovi zo strany Dávida spôsobí aj dvojitý paradoxný efekt: na jednej strane vec určite nie zriedkavá v starozákonnej biblickej literatúre²⁸, Dávidov hriech rozšíri svoje zhubné účinky na celý ľud – slušných sedemdesiatisíc osôb bolo vyhubených medzi ľuďom následkom moru (porov. v. 15) –, na strane druhej, taká masívna škoda s dramatickou iróniou urobí ničotným akurát nadobudnutý celkový súčet sčítania (porov. v. 9), po dlhých mesiacoch počítaní a námah (porov. v. 8). Ohľadom toho sa implicitne vynárajú v pamäti niektoré vyjadrenia knihy Sirachovcovej: „On [Pán] im [ľuďom] určil spočítané dni a určený čas“ (Sir 17,2a), alebo aj Knihy žalmov: „Ty [Boh] vraciaš človeka do prachu, keď povieš: «Vráťte sa, synovia človeka!»“ (Ž 90,3)²⁹. Jediné Bohu, jedinému, ktorý naozaj pozná počet a údely svojho ľudu, prislúcha pravá kráľovská hodnosť: Dávid by nebol nikým, keby ho jeho Pán nebol vyvolil za kráľa a nedal mu víťazstvo, udržiavajúc ho pri živote, nad všetkými jeho nepriateľmi (porov. 2 Sam 7,8-9).

Na záver

Skrze toto prejudenie si prvých pätnástich veršov z 2 Sam 24 sme mali možnosť vidieť, ako sa potvrdil dojem, z ktorého vychádzalo toto malé skúmanie: vychádza nám, že Dávid, nakoľko je to osobnosť narátormi Izraela veľmi rozvinutá, je postava veľmi zložitá a zároveň protirečivá, v neustálom napätí medzi spontánnou a zakorenenou náklonnosťou k odovzdaniu a zvereniu sa a oportunistickým i úlisným sklonom ku kalkulovaniu a k prospechu³⁰.

²⁸ Napokon, už aj spomínaný hriech, ktorého sa dopustil Šaul proti Gabaonitom (porov. 2 Sam 21,1-14), spôsobí svoje devastujúce účinky skrze trest hladu, nie tak proti nemu (on medzitým zomrel), ako proti ľudu a jeho nástupcovi.

²⁹ V NZ berme do úvahy aj to, čo sa nachádza v Lk 12,25-26: „²⁵ Kto z vás si môže tým, že je ustarostený, predĺžiť čo len o málo svoj vlastný život? ²⁶ Ak teda nemôžete urobiť ani len tak málo, prečo ste ustarostení o to ostatné?“ (porov. aj Mt 6,27).

³⁰ Ohľadom vymykania sa, neuchopiteľnosti a v poslednej analýze aj úplnej nepoznatelnosti tejto osobnosti, vynárajú sa v pamäti slová Hamleta z rovnomennej tragédie W. Shakespeara (porov. akt III, scéna II, vv. 371-379): „Why, look you now, how unworthy a thing you make of me! You would play upon me. You would seem to know my stops. You would pluck out the heart of my mystery. You would sound me from my lowest note to the top of my compass. And there is much music, excellent voice, in this little

Jednako Boh aj v tomto prípade, ako mnohokrát inokedy, to, čo sa mohlo prezentovať ako zlo, dokázal premeniť na dobro (porov. Gn 50,20a): na návrh proroka Gada Dávid nadobudne za vlastníctvo³¹ – „humno“ (חֲמֹנִים) Jebuzejca Araunu³², až doteraz jeho legitímneho vlastníka (porov. 2 Sam 24,18), s cieľom postaviť tam oltár JHWH, Bohu Izraela. No a nadobudnutie zeme, postavenie oltára a s tým súvisiace obetovanie celostných žertiev a pokojných obiet mali nielen moc *vykúpiť* Dávidom svojvoľne nariadené sčítanie a tým aj zastaviť následnú morovú ranu (porov. v. 25), ale, podľa interpretácie kronistického autora (porov. 1 Krn 22,1-5; 2 Krn 3,1), prvého absolútneho interpreta Dávidovej histórie, taký stavebný počin by predstavoval aj „položenie prvého kameňa“ – toho, čo sa v jeden deň vďaka synovi Šalamúnovi na tom istom mieste má stať *tým* Jeruzalemským chrámom³³. V tomto zmysle tie isté obety, ktoré Dávid priniesol v 2 Sam 24,25, privolávajú tie, ktoré má priniesť sám Šalamún pri príležitosti inaugurácie nového, definitívne a úplne postaveného chrámu (porov. 1 Kr 8,64). Presne tak, ako jeho žiadosť o odpustenie a o príhovor (porov. 2 Sam 24,10.17) predobrazujú dlhú modlitbu, ktorú má predniesť jeho syn v tej istej okolnosti inaugurácie chrámu, pred oltárom Pána (porov. 1 Kr 8,22), kde sa má žiadať prítivnosť zo strany Boha voči

---

organ. Yet cannot you make it speak. 'Sblood, do you think I am easier to be played on than a pipe? Call me what instrument you will, though you can fret me, you cannot play upon me.' [„Vidíte, ako málo si ma ceníte? Chceli by ste na mne hrať, ovládať moje klapky, vytrhnúť srdce môjho tajomstva, rozozvučať ma od najhlbšieho tónu až po ten najvyšší... Vtom malom nástroji sa skrýva veľa hudby, krásne tóny, a predsa ho nemôžete donútiť, aby prehovoril. Dočerta, vari si myslíte, že na mne hrať je ľahšie ako na obyčajnej píšťale? Nech už som pre vás taký alebo onaký nástroj, môžete ma jedine rozladiť, ale zahrať si na mne nemôžete.“]. WELLS, *The Oxford Shakespeare*, 156-157. [SHAKESPEARE, *Hamlet*, Bratislava: Hevi, 1994, 87.]

³¹ Všimnime si podobnosť medzi týmto zakúpením a relatívnym odmietnutím zo strany Dávida získať zo strany vlastníka zadarmo to, čo žiadal (porov. 2 Sam 24,19-24; porov. aj 1 Krn 21,19-26) a textom v Gn 23, v ktorom sa rozpráva o zakúpení prvého podielu zaslúbenej zeme zo strany Abraháma ako vlastníctva na pochovávanie (porov. vv. 1-20, najmä 7-16).

³² „Ornan“, pre 1 Krn 21,15.

³³ V tomto zmysle môžeme zvažovať zaujímavý doplnok, ktorý gréčtina v LXX vkladá do textu 2 Sam 24,25. Potom, ako povie, že Dávid postavil Pánovi oltár a priniesol na ňom celostné žertvy a pokojné obety (porov. v. 25a), sa dodáva: „Šalamún následne urobil doplnok k oltáru, lebo tento bol pôvodne (veľmi) malý“.

prosbe o odpustenie pre Izrael zakaždým, keď by sa prišiel modliť na to miesto v jeho prítomnosti (porov. vv. 30.34.36.39.50)³⁴.

Tak Dávid, *ten* kráľ, keď došiel takmer ku koncu svojej existencie, nasýtený dňami a skúsenosťami, ako aj vinami a čnosťami, spôsobom inklúzie so začiatkami svojej existencie, potom, čo bol poznačený utrpeniami a entuziazmami bez miery, tak, ako aj mnohými opusteniami a kalkuláciami, mohol si nanovo obliecť silne ťaživý a zodpovedný odev *pastiera*: nie viac stáda zvierat (porov. 1 Sam 16,11-12; 17,14-15; 2 Sam 7,8) ako v začiatkoch, lež ľudí, svojich poddaných a najmä, ako sme videli, Boha Izraela: „Ja som zhrešil, ja som konal zle³⁵; ale *tieto ovce* čo urobili?“ (porov. 2 Sam 24,17).

Zoznam použitej literatúry

- ANDERSON, Arnold A.: *2 Samuel* (WBC 11), Dallas, TX: Word Books, 1989.
- AULD, A. Graeme: Bearing the Burden of David's Guilt. In: Christoph Bultmann – Walter Dietrich – Christoph Levin (Hrsg.): *Vergegenwärtigung des Alten Testaments*. Beiträge zur biblischen Hermeneutik. FS R. Smend, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2002, 69-81.
- BRIGHT, John: The Organization and Administration of the Israelite Empire. In: Frank M. Cross – Werner E. Lemke – Patrick D. Miller (eds.): *Magnalia Dei. The Mighty Acts of God*. Essays on the Bible and Archaeology in Memory of G. Ernest Wright, Garden City, NY: Doubleday & C., 1976, 193-208.
- BRUEGGEMANN, Walter: *David's Truth in Israel's Imagination and Memory*, Minneapolis, MN: Fortress Press, 1985; ²2002.
- CAQUOT, André – DE ROBERT, Philippe: *Les livres de Samuel* (CAT 6), Genève: Labor et Fides, 1994.
- COHEN, Matty: II Sam 24 ou l'histoire d'un décret royal avorté, *ZAW* 113 (2001) 17-40.
- CROSS, Frank M.: *Canaanite Myth and Hebrew Epic*. Essays in the History of the Religion of Israel, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1973.
- CROSS, Frank M. – PARRY, Donald W. – SALEY, Richard J. – ULRICH, Eugene (eds.): *Qumran Cave 4. XII: 1 – 2 Samuel* (DJD 17), Oxford: Clarendon Press, 2005.
- DIETERLE, Christiane – MONSARRAT, Violaine: Famine, guerre et peste en 2 Samuel 21 – 24. In: Thomas Chr. Römer (éd.): *Lectio difficilior probabilior? L'exégèse comme expérience de décloisonnement*. Mélanges offerts à F. Smyth-Florentin (DBAT 12), Heidelberg: Wiss.-theol. Seminar, 1991, 209-220.

³⁴ Porov. medzi inými aj AULD, Bearing the Burden, 71-72.

³⁵ Ešte explicitnejšie grécky text Septuaginty v luciánskej recenzii, text vo Vetus latina a v Kumráne 4QSam^a (porov. 4Q51: DJD 17,192-193): „Ja som zhrešil, ja, *pastier*, som konal zle; ...“ (porov. aj Jozef Flávius, *Židovské starožitnosti* 7.328).

- DUMEZIL, Georges: *Mythe et épopée*. Vol. III. (Bibliothèque des Sciences humaines), Paris: Gallimard, 1973.
- FLAVIUS JOSEPHUS: *Les antiquités juives*. Vol. III. (Étienne Nodet, éd.), Paris: du Cerf, 2001.
- FUSS, Werner: II Samuel 24, *ZAW* 74 (1962) 145-164.
- KUPPER, Jean R.: Le Recensement dans les textes de Mari. In: André Parrot (éd.): *Studia Mariana* (DMOA 4), Leiden: Brill, 1950, 99-110.
- KUPPER, Jean R.: *Les Nomades en Mésopotamie au temps des rois de Mari* (BFPUL 142), Paris: Les Belles Lettres, 1957.
- MCCARTER, Peter K.: *II Samuel*. A New Translation with Introduction, Notes and Commentary (AB 9), Garden City, NY: Doubleday & C., 1984.
- MCKENZIE, John L.: *The Old Testament Without Illusion*, Garden City, NY: Image Books – Doubleday, 1980.
- MENDENHALL, George E.: The Census Lists of Numbers 1 and 26, *JBL* 77 (1958) 52-66.
- MORRISON, Craig E.: *2 Samuel* (BO), Collegeville, MN: Liturgical Press, 2013.
- OPPENHEIM, Leo A. et al. (eds.): *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of Chicago* [CAD], Chicago, IL: Oriental Institute Press, 1956 – Winona Lake, IN: Eisenbrauns, 2010.
- SANDERS, James A.: Census. In: George A. Buttrick (ed.): *The Interpreter's Dictionary of the Bible*. Vol I. New York, NY: Abingdon Press, 1962.
- SHAKESPEARE, William: *Hamlet*. Tragédia v piatich dejstvách. Tragédia v piatich dejstvách. Z anglického originálu William Shakespeare: *The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark*, University Press: Cambridge, 1948, preložil Jozef Kot. Bratislava: Hevi, 1994.
- SPEISER, Ephraim A.: Census and Ritual Expiation in Mari and Israel, *BASOR* 149 (1958) 17-25 = Jacob J. Finkelstein – Moshe Greenberg (eds.): *Oriental and Biblical Studies*. Collected Writings of E. A. Speiser, Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1967, 171-176.
- ŠTRBA, Blažej: Termín „srdce“ ako svedomie v Starom zákone. Niekoľko poznámok. In: Ivan Kútny (ed.): *Špecifické aspekty svedomia v perspektíve rozvoja osoby a spoločnosti*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej 15. novembra 2007 v Nitre v rámci grantového projektu VEGA č.1/4666/07 Dimenzie svedomia v perspektíve rozvoja osoby a spoločnosti, Bratislava – Nitra: Univerzita Komenského v Bratislave [CD], RKCMBF – Kňazský seminár sv. Gorazda v Nitre, 2007, 135-141.
- TERRIEN, Samuel: *The Elusive Presence*. Toward a New Biblical Theology (RPS 26), San Francisco, CA: Harper & Row, 1978.
- TITUS LIVIUS: *Ab urbe condita*. Tomus I (Robert M. Ogilvie, ed.), Oxford: Oxford University Press, 1974.
- WEINFELD, Moshe: The Census in Mari, in Ancient Israel and in Ancient Rome. In: Daniele Garrone – Felice Israel (eds.): *Storia e tradizioni di Israele*. Festschrift J. A. Soggin, Brescia: Paideia, 1991, 293-298.
- WELLS, Stanley (ed.): *The Oxford Shakespeare: Hamlet* (Oxford World's classics), Oxford: Oxford University Press, 2008.

Zhrnutie

Tento príspevok je zameraný na vývoj obrazu Dávida v 2 Sam 24,1-25. Vzhľadom na mätúce nejasnosti, ktoré často poznačujú kráľove činnosti v rámci celej Dávidovej narácie (1 Sam 16–1 Kr 2), pozorne skúmaná je v tejto stati najmä charakteristika Dávida. Osobitná pozornosť sa venuje zvyklosti vyhlásenia „sčítania ľudu“ (v tejto kapitole nariadeného Dávidom), ako v biblickom kontexte, tak aj v kontexte starovekého Blízkeho východu, aby sa poukázalo na to, že v staroveku sčítanie ľudu často súviselo s hriechom a nečistotou.

Kľúčové slová: Dávid, charakteristika, sčítanie ľudu, biblická teológia, staroveký Blízky východ.

Summary

This paper focuses on the development of the image of David in 2Sam 24:1-25. Given the perplexing ambiguities that often mark the king's actions within the entire David Narrative (1Samuel 16–1Kings 2), the particular characterization of David in this passage will be carefully examined. Special attention will be given to the practice of calling for a “census” (ordered by David in this chapter) in both the biblical context and that of the ancient Near East, in order to illustrate that in antiquity a census was often associated with sin and impurity.

Keywords: David, characterization, census, biblical theology, ancient Near East.

Federico Giuntoli
Pontificio Istituto Biblico
Via della Pilotta 25
I-00187 ROMA, Italia

Contents

Treaties

Adriana ALEXYOVÁ

The development of the theories on development of the biblical monotheism and the theory of Mark S. Smith 1-22

Federico GIUNTOLI

The eternal contradictions of David. The case of 2Sam 24:1-25 23-40

Blažej ŠTRBA

From contemplation to the praise of the winged guardian.
A theological shift inside the Psalter in Ps 63:3-4 41-69

Jozef TIŇO

Chronicles and the Final Edition of the Psalter: Comparing the Theologies 70-80

Juraj FENÍK

ἐὰν ὕψωθῶ ἐκ τῆς γῆς: Jesus on the shore in John 21 81-111

Abstracts and reviews 112-133

Communications and references 134-136

Obsah

Štúdie

Adriana ALEXYOVÁ

Vývoj teórií o vývoji biblického monoteizmu
a teória Marka S. Smitha 1-22

Federico GIUNTOLI

Večné Dávidove protirečenia. Prípad v 2 Sam 24,1-25 23-40

Blažej ŠTRBA

Od pohľadu k oslave okrídleného ochrancu. Teologická zmena
v žaltári prostredníctvom Ž 63,3-4 41-69

Jozef TIŇO

Knihy kroník a záverečná edícia žaltára: konfrontácia
rozdielnych teológií 70-80

Juraj FENÍK

ἐάν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς: Ježiš na zemi v Jn 21 81-111

Abstrakty a recenzie 112-133

Správy a oznamy 134-136